Eduskunnan ympäristövaliokunnan asiantuntijakuuleminen

Valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko

Viite: VNS 8/2024 vp

Arja Lukin, pääsihteeri, Suomen Arkkitehtiliitto, 27.2.2025

1. Arkkitehtuuri on kulttuurin ytimessä

Kukoistava kulttuuri syntyy eri kulttuurialojen, käyttäjien ja koko yhteiskunnan vuorovaikutuksesta. Rakennettu ympäristö ja arkkitehtuuri sen kulttuurisena ulottuvuutena muodostavat alustan muille kulttuuritoiminnoille, mutta arkkitehtuurilla on kiistämätön itseisarvonsa yhtenä taiteenmuotona ja sen tekijöillä luovuttamattomat tekijänoikeut. Arkkitehtuuri on kulttuurin aloista aina läsnä.

Suomi on sitoutunut *New European Bauhaus -aloitteeseen* ja *Davosin julistuksen Kohti korkealaatuista eurooppalaista rakennuskulttuuria* tavoitteisiin, jotka velvoittavat edistämään kestävää rakennuskulttuuria.

Rakennettu ympäristö on muodostaa 80% kansallisvarallisuudesta, 63% investoinneista ja 46% kasvihuonepäästöistä. Arkkitehtuurilla voidaan vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja luontokadon torjuntaan sekä tuotetaan aineetonta ja aineellista pääomaa, jolla on vaikutuksia myös fyysiseen ja henkiseen huoltovarmuuteen. Kulttuuriympäristöt ja rakennusperintö luovat edellytykset kulttuuritoiminnalle ja ovat merkityksellisiä asumiselle, hyvinvoinnille ja matkailulle.

2. Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman toteutus tulee olla osa kulttuuripoliittista selontekoa

-Suomen valtakunnallinen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2022–2035 tarjoaa kokonaisvaltaisen näkökulman rakennetun ympäristön kehittämiseen. Ohjelmaa on toteutettu laajassa yhteistyössä, myös paikallistasolla.

-Kulttuuripoliittinen selonteko painottaa politiikan alojen yhteistoimintaa ja niiden välistä ymmärrystä, mutta se kuitenkin sivuuttaa arkkitehtuurin.

-Sivistyshallinnon uudistuksessa uhkana on arkkitehtuurialan osaamisen, toimivaltaisten viranomaisten ja arkkitehtuuria tukevien rakenteiden katoaminen valtion hallinnosta.

-**Arkkitehtuuria tulee tarkastella sen omista lähtökohdista**, eikä pelkästään kulttuuri- ja taidepolitiikan näkökulmasta.

Toimenpide-ehdotukset

1. Suomen valtakunnallisen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman toteuttamiseen osoitetaan hallinnolliset rakenteet ja resurssit, jotka vahvistavat toimijoiden toimivaltaa ja asiantuntemusta.

2. Varmistetaan, että valtiolla on tulevaisuudessa vähintään yksi vakituinen arkkitehdin virka arkkitehtuuripoliittisten päätösten valmistelussa ja vaikutusten arvioinnissa.

3. Taataan riittävät taloudelliset resurssit arkkitehtuuripoliittiseen työhön sen eri tasoilla. Kytketään erityisesti paikallistason toimijat mukaan ja turvataan paikallisapolityön rahoitus.

Esimerkkejä paikallisapolitoiminnasta

Ark Rex arkkitehtuurielokuvafestivaali, Amos Rex, Helsinki, 2019-

New Standards -näyttely Puutalo Oy:stä, Oulu, 2023-2024

3. Rakennusperintöä tulee vaalia osana kulttuuripolitiikkaa

-Yhteiskunnassa on omaksuttava **kulttuurilähtöinen ja humanistinen lähestymistapa** rakennettuun ympäristöön.

-**Rakentamislaki** helpottaa purkamista ja rajoittaa eri toimijoiden vaikuttamismahdollisuuksia. Moderni rakennuskanta ansaitsee analyyttisen arvioinnin sen säilyttämisestä, korjaamisesta ja kehittämisestä.

-Kuntien, seurakuntien ja valtion **kiinteistö- ja toimitilastrategiat** ohjaavat omistusten ja toimintojen keskittämiseen ja luopumaan vajaakäyttöisistä kiinteistöistä koko maassa.

Toimenpide-ehdotukset

1. Valtio asettaa kulttuuriset arvot lyhyen aikavälin taloudellisen hyödyn edelle lainsäädännössä.

2. Valtio kaikilla hallinnonaloillaan ja -tasoillaan takaa riittävät resurssit alueellisten vastuumuseoiden kulttuuriympäristötehtäviin sekä restauroinnin ja rakennuskonservoinnin koulutukseen.

3. Valtio säilyttää vanhimman ja keskeisimmän rakennusperinnön omistuksessaan ja asettaa sen etusijalle valtiokäyttöjä sijoitettaessa.

4. Kulttuuripoliittisen selonteon toimenpiteisiin lisätään avoimen, laajapohjaisen arvokeskustelun edistäminen rakennusperintömme kehittämisestä ja vaalimisesta.

4. Arkkitehtuuri luo aineetonta pääomaa ja sen edellytykset tulee turvata

- **Suomen aineeton pääoma** syntyy pääosin tutkimus- ja kehitystoiminnasta sekä **arkkitehti- ja insinöörisuunnittelusta**.

-Arkkitehtuuriala saa rahoituksensa pääosin kiinteistö- ja rakennusalan yksityistä ja julkista hankkeista. Yhä suurempi osa rakennushankkeiden investoinneista tulee ulkomaisilta sijoittajilta. Valtion tuki arkkitehtuurille on ollut muita taiteenaloja pienempi ja viime vuosina laskenut entisestään.

-Arkkitehtuurin arvoketjun heikoin lenkki on **julkiset hankinnat.** Hankintalaki ei tue uusien ja pienten arkkitehtitoimistojen pääsyä alalle eikä siten mahdollista alan uudistumista ja innovaatioiden syntyä.

Toimenpide-ehdotukset

1. Vaikutetaan aktiivisesti EU:n hankintadirektiivin päivitykseen.

2. Direktiivissä ja kansallisessa lainsäädännössä huomioidaan laadullisia vaatimuksia immateriaalipalvelujen hankintaperusteena ja arkkitehtipalvelujen hankinnan erityispiirteenä.

3. Valtion ja sen liikelaitosten sekä muiden julkisten toimijoiden edellytetään sitoutuvan laatuperusteisiin hankintoihin ja arkkitehtuurikilpailujen järjestämiseen sekä tunnistamaan arkkitehtuurihankintojen erityispiirteet.

5. Arkkitehtuurin alan julkiset virat ja alan osaaminen niissä tulee turvata

-Arkkitehtuurin alat **virat julkishallinnossa ovat vähentyneet** ja **alan osaamisen jatkumo on uhattuna** valtiolla ja kunnissa.

-Arkkitehtuurialalle on syntymässä samanaikaisesti sekä uusia **vaativia osaamistarpeita** että **huomattava osaajapula**. Kuntasektorilla työskentelevistä arkkitehdeista eläköityy yli 40 prosenttia kuluvan vuosikymmenen aikana. On tärkeää, jotta alan osaajia on myös tulevaisuudessa riittävästi koko maassa.*

**Arkkitehtuurin alan osaamistarpeet ja työvoima* -raportti (2023) on yksi Suomen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman 2022-2035 toteutuneista toimenpiteistä.

Toimenpide-ehdotukset

1.Lisätään arkkitehtuurin osaamista ja virkoja julkishallinnossa.

2. Selvitetään, miten ulkomaalaisia, Suomessa kouluttautuneita arkkitehteja sekä Suomeen saapuneita, arkkitehteja voidaan työllistää nykyistä paremmin.

Suomen Arkkitehtiliitto SAFA on suomalaisten arkkitehtien ammatillinen ja aatteellinen yhteisö, joka toimii arkkitehtuurin ja laadukkaan elinympäristön puolesta. Arkkitehtiliittoon kuuluu 3900 arkkitehtia ja arkkitehtiopiskelijaa. SAFA muun muassa julkaisee Suomen ainoaa arkkitehtuurin alan kulttuurilehteä Arkkitehtia ja jakaa vuosittain palkintoja – näkyvimpänä niistä Arkkitehtuurin Finlandia -palkinto sekä tarjoaa asiantuntijapalvelua arkkitehtuurikilpailujen järjestäjille. SAFA on Euroopan arkkitehtineuvoston (Architects' Council of Europe ACE) jäsen.